

4. Конвенція про договір міжнародного автомобільного дорожнього перевезення вантажів (КДПВ). Протокол від 19.05.1956 р.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. №87.

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»: Затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. №87.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»: Затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 №87.

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Затверджений наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. №290.

9. Положення (стандарту бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. №318.

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV.

Стаття надійшла до редакції 15 квітня 2012 р.

УДК 336.764.2

Г. О. Супрович, аспірант, асистент
кафедри обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗКРИТТЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОХІДНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрены и проанализированы особенности раскрытия учётно-аналитической информации о производных финансовых инструментах в финансовой отчётности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: финансовый инструмент, производный финансовый инструмент, финансовая отчётность.

ABSTRACT. Particulars of disclosure of analytical information about derivative financial instruments in financial statements are considered and analysed in the article.

KEY WORDS: financial instrument, derivative financial instrument, financial statements

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто і проаналізовано особливості розкриття обліково-аналітичної інформації про похідні фінансові інструменти у фінансовій звітності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фінансовий інструмент, похідний фінансовий інструмент, фінансова звітність.

Вітчизняний ринок похідних фінансових інструментів відіграє вагомий роль у залученні інвестицій підприємствами та іншими комерційними структурами. Проте, на даному етапі ринок похідних в Україні лише почав розвиватися. Використання похідних фінансових інструментів наразі є швидше одиничним явищем і передбачає, як правило, спекулятивні мотиви. Відсутність накопиченого досвіду роботи вітчизняних підприємств у сфері використання фінансових деривативів, брак інформації у необхідних розрізах є тими факторами, що гальмують розвиток даного сегменту фінансового ринку.

Наразі в Україні відбувається реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку з урахуванням міжнародних принципів і стандартів. Така ситуація обумовлює актуальність дослідження міжнародного досвіду та практики щодо використання та розкриття інформації про похідні фінансові інструменти.

Методологічні засади обліку та розкриття обліково-аналітичної інформації про фінансові інструменти наведені у низці міжнародних стандартів: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання», Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [1—3].

Облік фінансових інструментів в Україні регламентується діючим Планом рахунків, Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» та Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [4—6].

Наукові дослідження з проблем бухгалтерського обліку та розкриття інформації про похідні фінансові інструменти у звітності практично відсутні.

Основними цілями даної статті є:

— аналіз та оцінка міжнародної практики розкриття інформації про операції з похідними фінансовими інструментами у звітності;

— внесення пропозицій щодо оптимізації розкриття інформації про операції з похідними фінансовими інструментами у звітності вітчизняних підприємств.

Відповідно до основних принципів бухгалтерського обліку, управління діяльністю підприємства вимагає систематичної інформації про здійснювані господарські процеси, їх характер, обсяг, наявність фінансових ресурсів, їх використання, фінансові результати діяльності. Така інформація забезпечується даними поточного обліку та звітністю. Фінансова звітність має велике значення адже використовується інвесторами для аналізу майнового та фінансового стану підприємства.

Значення і ціль фінансової звітності полягає в поданні інформації (фінансовий стан, результати діяльності підприємства і грошові потоки), необхідної користувачам для прийняття управлінських рішень, прогнозування руху грошових потоків і для оцінки діяльності керівництва підприємства по управлінню ресурсами. Таким чином, фінансова звітність повинна містити всі показники, достатньо значущі для оцінки рішень користувачів, і має бути затребувана тими інвесторами, котрі вкладають гроші в підприємство [7, 8].

Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку передбачено відображення похідних фінансових інструментів у складі фінансової звітності організації. Відповідно до МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» обов'язковою для розкриття у фінансовій звітності підприємства є інформація стосовно справедливої вартості похідних фінансових інструментів [3].

В основі визначення справедливої вартості є наступні припущення:

- суб'єкт господарювання продовжуватиме свою діяльність;
- суб'єкт господарювання не має наміру чи необхідності ліквідуватися, значно скоротити масштаби своєї діяльності;
- суб'єкт господарювання не має наміру здійснювати операції не вигідних умовах.

Таким чином, справедлива вартість не є тією сумою, яку підприємство отримало чи заплатило б при вимушеному здійсненні господарської операції, ліквідації чи продажу за не вигідною ціною. Зазначимо, що при визначенні справедливої вартості похідних фінансових інструментів необхідно враховувати витрати на здійснення такої угоди, зокрема: винагороди і комісійні брое-

рам, агентам, консультантам, дилерам, а також збори регулюючих органів, фондів бірж й ін.

Відповідно до міжнародних стандартів переоцінка фінансових інструментів у разі зміни їх справедливої вартості та фінансовий результат від їх реалізації відображається у Звіті про прибутки та збитки підприємства [2].

На відміну від міжнародного законодавства вітчизняна система обліку передбачає відображення похідних фінансових інструментів на забалансових рахунках. Відповідно до Інструкції «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» облік похідних фінансових інструментів ведеться на рахунку 03 «Контрактні зобов'язання» із відкриттям аналітичних рахунків за їх видами [4]. При цьому поза балансом відображається лише вартість контракту, в той час як змін сум грошових коштів при придбанні та реалізації контракту відображатимуться у балансі.

Враховуючи той факт, що в умовах нестабільної кризової вітчизняної економіки деривативи є швидше одиничним явищем, ми не бачимо потреби вводити інформацію про операції з похідними фінансовими інструментами до Балансу чи Звіту про фінансові результати. Натомість відповідно до принципу повного висвітлення, відображення такої інформації у Примітках до річної фінансової звітності зробить її більш повною, точною та зрозумілою для інвесторів.

Відповідно до П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», фінансові інструменти первісно оцінюють і відображають за їх фактичною собівартістю (первісною вартістю), яка складається із справедливої вартості базового активу та витрат, які понесло підприємство внаслідок укладання строкової угоди. Переоцінка фінансових деривативів здійснюється за справедливою вартістю [5]. Методика визначення справедливої вартості фінансових деривативів не регламентується українським законодавством.

У П(С)БО 13 детально розкриваються вимоги до приміток до річної фінансової звітності, які є аналогічними до вимог Міжнародних стандартів.

У примітках до річної фінансової звітності ми рекомендуємо розкривати наступну інформацію щодо похідних фінансових інструментів:

- інформацію про облікову політику учасника торгів, зокрема розкрити метод визнання і оцінки похідних фінансових інструментів;

- інформацію про види та вартість прав і зобов'язань за похідними фінансовими інструментами;
- інформацію про можливі ризики за похідними фінансовими інструментами;

Важливим завданням бухгалтерського обліку похідних фінансових інструментів є розкриття інформації про можливі ризики у фінансовій звітності підприємства. Це дозволить користувачам фінансової звітності оцінити характер і розмір ризиків пов'язаних з фінансовими інструментами, під які підпадає підприємство на звітну дату. Важливо відмітити, що таке розкриття передбачає не лише визначення ризиків, що виникають у зв'язку з використанням фінансового інструмента, але й те яким чином здійснюється управління ними [3].

Відповідно до МСБО 32: «Фінансові інструменти: подання» існує три типи цінового ризику: валютний, ризик зміни відсоткової ставки та кредитний (табл.1).

По кожному виду ризиків, що виникають у зв'язку з використанням фінансових інструментів, підприємство повинно розкривати наступну інформацію:

- схильність підприємства до ризиків і те, як вони виникають;
- цілі, політика і процедури підприємства щодо управління ризиками, а також методи, що використовуються підприємством для оцінки ризику;
- будь-які зміни по відношенню до попереднього періоду [3].

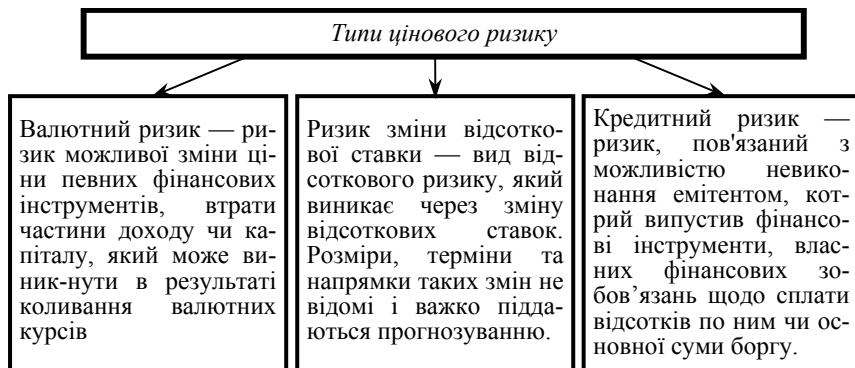
У даній роботі ми провели ґрунтовний аналіз міжнародного досвіду щодо розкриття інформації про похідні фінансові інструменти у фінансовій звітності.

На відміну від високоякісно методологічної бази, що вже створена на міжнародному рівні, українське законодавство стосовно вищенаведеного питання є недосконалим і потребує інтегрованого підходу до його удосконалення.

Зокрема, вважаємо за необхідне звернути суттєву увагу на питання щодо розкриття інформації про ризики, що виникають при проведенні операцій з похідними фінансовими інструментами.

Розкриття відповідної інформації у звітності вітчизняних підприємств забезпечить краще розуміння інвесторами цілі і мети використання похідних фінансових інструментів і дозволить оцінити вплив використання таких інструментів на фінансовий результат і розмір грошових потоків компанії.

ТИПИ ЦІНОВОГО РИЗИКУ

Література

1. Фінансові інструменти: представлення інформації : Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку №32/Веб-сайт Міністерства фінансів України / [Електронний ресурс] // — Режим доступу до матеріалів: http://www.minfin.gov.ua/document/237500/36_IAS32_IFRS_2009_GVT.pdf
2. Фінансові інструменти: визнання та оцінка : Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку №39 / Веб-сайт Міністерства фінансів України / [Електронний ресурс] // — Режим доступу до матеріалів: http://www.minfin.gov.ua/document/237506/42_IAS39_IFRS_2009_GVT.pdf
3. Фінансові інструменти: розкриття : Міжнародний стандарт фінансової звітності №7 / Веб-сайт Міністерства фінансів України / [Електронний ресурс] // — Режим доступу до матеріалів: http://www.minfin.gov.ua/document/237443/14_IFRS7_IFRS_2009_GVT.pdf
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року №291 / [Електронний ресурс] // — Режим доступу до матеріалів : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>
5. Фінансові інструменти : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №13: Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 №559 / [Електронний ресурс] // — Режим доступу до матеріалів : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1050-01>
6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підпри-

ємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291 із змінами та доповненнями. / [Електронний ресурс] // — Режим доступу до матеріалів :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0893-99>

7. Банк С. В. Методология финансового учета, анализа и аудита операций с деривативами в период гармонизации и адаптации к международным стандартам: автореферат дис. на соиск. уч. степени доктора экон. наук: спец. 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика» / С.В. Банк — Орел, 2008. — 48 с.

8. Гутайц Е. М. Аудит: концепция, проблемы, эффективность, стандарты / Е. М. Гутайц. — М.: Элит 2000, ЮНИТИ-ДАНА, 2002. — 416 с.

Стаття надійшла до редакції 15 квітня 2012 р.

УДК 330.111.64:339.15.054.22

С. А. Ящук, аспірант кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу, ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана

ВНУТРІШНІЙ РОЗПОДІЛ ДОХОДІВ І ВИТРАТ МІЖ ТОЧКАМИ ПРОДАЖ І ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

АННОТАЦИЯ. В статье раскрыты организационные и методические положения оценки эффективности деятельности банков за центрами финансовой ответственности; конкретизировано порядок распределения доходов и расходов между точками продаж и центрами ответственности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: доходы, расходы, система учета, трансфертные цены, бизнес-направления.

ABSTRACT. In this article were disclosed the organizational and methodical basics of the assessment of the efficiency of bank's activity regarding the centers of the financial responsibility; was concretized the way of the distribution of revenue and the costs among the point of sales and the centers of responsibility.

KEY WORDS: profit, revenue, costs, system of accounting, transfer pricing, business-direction.

АННОТАЦІЯ. У статті розкрито організаційні і методичні положення оцінки ефективності діяльності банків за центрами фінансової відповідальності.